

менеджерам варто розвиватися, піклуватися про свій емоційний стан, самовдосконалюватися і впевнено крокувати до високого щаблю професіоналізму. Тому, емоційний інтелект має суттєве значення у розвитку професійної самосвідомості майбутніх менеджерів, яка завжди є результатом емоційних переживань в єдності з самопізнанням у професійній діяльності.

На рівень емоційного інтелекту впливають позитивні емоції, які ми можемо почерпнути не лише від багатства природи, а від спостереження за прекрасним. Під цим розумію заходи, які дозволяють нам естетично розвиватися.

Зупинимось на понятті естетичної діяльності – діяльності, у процесі якої створюється і сприймається твір мистецтва. Розвиваючи ідеї К.С. Виготського, С.Л. Рубінштейна, Б.Г. Ананьєва, О.М. Леонтьєва, Каган М.С. приходиться до висновку про те, що художня (естетична) діяльність включає в себе наступні види діяльності: пізнавальну, комунікативну, ціннісно-орієнтаційну, перетворювальну.

Звернення до музикознавчої літератури підтверджує, що всі ці види діяльності присутні в процесі сприйняття музики. Розглянемо детально вплив музики при відвідуванні культурного заходу.

Особливість музичного сприйняття полягає в тому, що воно є естетичним за своєю спрямованістю, тобто цілеспрямованим цілісним сприйняттям творів музичного мистецтва як художньої цінності, яке супроводжується естетичним переживанням. Виділяючи три типи сприйняття музики («видовищно-подієвий», «емоційний», «звичайної слуховий орієнтування»), Г.С. Тарасов підкреслює, що специфіці музичного мистецтва відповідає другий тип – емоційне сприйняття, як спілкування.

Отже, музична діяльність, безумовно, має емоційну природу і зміст; вона є діяльністю

художнього спілкування між композитором, виконавцем, слухачем, в процесі якого відбувається циркуляція емоційної інформації.

Іншими словами, виконавець повинен володіти певним рівнем емоційного інтелекту. У свою чергу композитора і слухача також необхідно проявити даний феномен для більш повної і точної передачі художнього задуму і сприйняття емоційної інформації, надісланої йому автором твору [3].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Варто зазначити, що майбутні менеджери, повинні розвивати емоційний інтелект. І в цьому їм допоможе сприймання позитивних емоцій, які можна здобути від милування природою, відвідування культурних заходів, які ще й розвивають як особистість.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні значущості розвитку емоційного інтелекту менеджерів з управління проектами.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Андреева И.Н. Предпосылки развития эмоционального интеллекта // Вопросы психологии. – 2007. – № 5. – С. 57-65.
2. Манойлова М.А. Развитие эмоционального интеллекта будущих педагогов. Псков: ПГПИ, 2004 г. – 60 с.
3. Носенко Е.Л. Эмоциональный интеллект: концептуализация феномену, основные функции: [Монография] / Е.Л. Носенко, Н.В. Коврига. – К.: Вища школа, 2003. – 126 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Гриньов Станіслав Якович, аспірант кафедри педагогічної майстерності та менеджменту, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка.

Мастюх Катерина Василівна, студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Коло наукових інтересів: актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх менеджерів в освітній сфері.

УДК 37.012:796.071.4

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Віталій ДЕМЧЕНКО (Кіровоград)

Освіта як громадське явище визначає розвиток людської цивілізації, її прогрес або регрес. Система освіти є частиною суспільства, тому цілі, зміст, форми і вся концепція освіти визначаються самим суспільством, в той же час впливаючи на його розвиток. Нині в Україні особлива увага приділяється узгодженості освітньої і соціально-економічної концепцій

розвитку. Стає актуальним розвиток освітнього процесу, що відповідає тій діяльності, яка диктується потребами громадської практики.

Глобальні тенденції різкого зростання ролі людського чинника в розвитку постіндустріальної, інформаційної цивілізації, також як і загальнонаціональні потреби суспільства, пов'язані з модернізацією і

поступовою інтеграцією в єдину світову спільноту, пред'являють нові, незрівнянно вищі вимоги до людини як активного і свідомого суб'єкта громадської, творчо-перетворюючої практики. Відповідно, зростають і вимоги до якості освіти.

Процес модернізації вищої професійної освіти в галузі фізичної культури і спорту вписується в загальну стратегію освітньої політики держави.

Підготовка педагогічних кадрів за фахом "Фізична культура" характеризується рядом протиріч й істотних недоліків. Суспільство не повною мірою задоволене результатом і якістю роботи навчальних закладів з підготовки фахівців. Багато випускників не відповідають своєму статусу, не виправдовують соціальних очікувань, не можуть вирішити завдання виховання фізично і психічно здорового молодого покоління. Очевидний розрив між мірою підготовленості випускників фізкультурних вишів (факультетів) до роботи в нових соціально-економічних умовах і зростаючими запитами суспільства. Реальною стає загроза професійної некомпетентності.

Як зазначають В.Ф. Костюченко, Л.І. Лубишева, Г.Г. Наталов, у даній проблемі виділяються два протиріччя:

- між якістю підготовки фахівців і вимогами соціальної практики до реалізації вже створених цінностей фізичної культури і спорту та необхідністю створення нових зразків фізкультурно-спортивної діяльності;

- між інформаційно-продуктивним (пасивним) характером навчання, який домінує у вишах, і підготовкою майбутнього спортивного педагога, здатного до творчого осмислення професійної діяльності, того, хто має навички освоєння і розвитку інноваційних процесів як у фізичному вихованні, так і спорті. Крім того, в існуючій вітчизняній педагогічній системі, на їх думку, є протиріччя в освоєнні теоретичного і технологічного потенціалів фізичної культури в межах навчально-виховного процесу вишів (фізкультурних факультетів), яке не сприяє підвищенню якості фізкультурної освіти, професійних і особистісних якостей студентів, не підтримує високий професійний рівень професорсько-викладацького складу і випускників.

У підготовці фахівців у галузі фізичної культури і спорту Є.В. Утишева [19.] бачить серйозне протиріччя в тому, що спортивна діяльність, будучи в сучасному суспільстві ефективним засобом соціалізації, у поєднанні з фундаментальним змістом освіти забезпечує необхідні стартові можливості для подальшого самовизначення випускника. З іншого боку, впродовж багатьох десятиліть критерій оцінки

якості полягав в кількісних, а не якісних показниках. В результаті на сьогодні повною мірою немає не лише еталону фахівця фізичної культури, але і навіть його стереотипу.

Виявлені протиріччя стимулюють і активізують психолого-педагогічні дослідження розробки концепцій, технологій нової педагогічної освіти і моделей, програм професіоналізації педагогів у галузі фізичної культури і спорту.

Метою нашої роботи стало дослідження існуючих напрямів модернізації професійної фізкультурної освіти

У вивченні проблем вдосконалення професійної фізкультурної освіти отримали розвиток такі підходи, як медико-біологічний, соціологічний, психолого-педагогічний, акмеологічний, інформаційний.

Основна ідея модернізації процесу професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту за Л.І. Лубишевої й В.О. Магіна [13] полягає в тому, щоб як мінімум створити умови, що дозволяють студентам в навчально-виховному процесі вишів (фізкультурних факультетів) розвивати креативне мислення, творчо осмислювати і освоювати інноваційні технології фізичного виховання, а як максимум – створити життєздатну педагогічну систему, що розвивається, засновану на інноваційних технологіях науково-педагогічної освіти, яка дозволить досягти сучасної якості підготовки фахівця нового типу, що має знання і навички педагога-ученого. Згідно з авторами мета модернізації професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту полягає в створенні механізму стійкого розвитку педагогічної системи професійної підготовки науково-педагогічних фізкультурних кадрів, що відповідає розвитку і запитам особистості, суспільства й держави та що дозволяє істотно підвищити якість освіти, соціокультурну і здоров'яформуючу роль фізичної культури і спорту.

Процес модернізації перспективний за наступними напрямками: підготовка (з певними скороченнями по кількості) фахівців з масових видів спорту і фізичної культури; створення нових, нетрадиційних напрямів і видів фізичної активності (у формі клубних і індивідуальних занять), що відповідають валеологічним, психологічним, культурологічним потребам людського тіла і особистості [19].

Поліпшення якості підготовки фахівців фізичної культури і спорту В.Г. Левченко [12] бачить в оволодінні системними підходами визначення змісту фізичного виховання, реалізації інтеграційного підходу до пізнання регіональних проблем і вивченні соціальних

умов професійної діяльності. А для поліпшення навчальної ситуації В.Л. Крайнік [9] пропонує технологію формування навчальної діяльності майбутнього учителя фізичної культури, що включає чотири етапи: довузівський, проміжний, настановний і коригуючий.

А.М. Кузьмін [11] розробив концепцію професійного виховання майбутніх фахівців фізичної культури, яка включає ціннісні основи, ключові ідеї, сутнісні характеристики, принципи і закономірності. До закономірностей відносяться: соціально-професійна

обумовленість процесу професійного виховання у виші; взаємозв'язок професіоналізації, соціалізації й індивідуалізації особистості студента в процесі професійного виховання.

Досягнення високого рівня професійної підготовленості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту може бути досягнуте на підставі акмеологічних підходів. Так, розроблене В.Т. Тютюковым [18] дидактико-акмеологічне перетворення освітньої практики вишу, призвело до ціннісно-сміслового розкриття тих, що займаються у вигляді отримання інтеграційної сукупності функціональних компонентів професійної педагогічної діяльності й досягненню високого рівня інтрагенної активності. Концептуальна модель розвитку творчої готовності, що включає акмстратегії й акметехнології, привела до самореалізації творчих потенціалів фахівців до майбутньої освітньої діяльності в галузі фізичної культури.

Особливе значення має культурологічний підхід в процесі підготовки фахівців з фізичної культури в процесі художньої, педагогічної та фізкультурної діяльності студентів. Підвищення культури майбутніх учителів можливе в результаті послідовної гуманізації освітнього процесу на загальнокультурному, специфічному (професійному) і особистісному рівні діяльності за допомогою інтеграційної взаємодії мотиваційно-моральної, пізнавальної і рухової компонентів особистості студентів [17].

Реформування школи в нових соціально-економічних умовах значно ускладнює функції учителя, вимагає переорієнтації на гуманістичні цінності, адекватні характеру впроваджуваних інновацій, внаслідок чого виникає проблема готовності учителя до використання нововведень в навчальному процесі.

На думку Є.Д. Кузнецової [10], модель готовності майбутнього учителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі є теоретичне віддзеркалення стратегії і тактики навчання, що включає: структурні компоненти (мотиваційний, змістовний, технологічний і рефлексія); функції (регулятивна, орієнтаційна, виконавська і самопізнавальна); критерії діагностування (пізнавальний інтерес і особистісно-значущий сенс інноваційної

діяльності, рівень теоретичних знань про інновації, сформованість практичних умінь і навичок інноваційної діяльності, розвиненість позиції рефлексії); рівень готовності (адаптивний, репродуктивний, продуктивний і креативний).

Є.М. Гогунов [5] запропонував спеціалізовану систему психологічної освіти фахівців з фізичної культури і спорту. Основними компонентами такої технології є:

1. Цільова установка – формування спеціальних психологічних знань і умінь, розвиток професійно значущих якостей особистості.

2. Зміст технології повинен відповідати структурі психологічної освіти і умовам її реалізації.

3. Організаційний компонент, який повинен спиратися на процеси здійснення фізкультурно-спортивної діяльності в аспекті сходження від абстрактного до конкретного через механізми об'єднання навчальної навчально-тренувальної і змагання діяльності вихованців за умови єдності цільової, змістовної і методичної компонентів.

Якість професійної підготовки майбутнього педагога є основним критерієм стану і результативності діяльності національної системи освіти.

У педагогічній енциклопедії професійна підготовка тлумачиться як „сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної праці за обраною професією; процес повідомлення учням відповідних знань і вмінь” [15].

Проте деякі вчені [14; 16] наголошують на тому, що такі характеристики недостатньо уявляють специфіку професійної підготовки педагога, і вважають за доцільно розглядати її як систему організаційних і педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості знань, умінь, навичок і професійної готовності до певної діяльності.

У культурологічному просторі професійна підготовка представлена як освітній процес, у якому студент і викладач реалізують себе як суб'єкти культури, а зміст освіти будується відповідно до змісту педагогічної культури, та із застосуванням особистісно орієнтованих технологій, культурних критеріїв і оцінок рівня готовності вчителя до професійної педагогічної діяльності [7].

Інші науковці [3] зазначають, що професійна підготовка повинна розглядатися через її результат або через процес його отримання як сукупність спеціальних знань, навичок і вмінь, якостей професійного досвіду та норм поведінки, які забезпечують можливість успішної діяльності за певною професією. Тому,

з урахуванням змісту загального поняття „підготовка”, зміст поняття „професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури” пропонують розглядати у таких аспектах: з точки зору її організаторів це процес створення науковопедагогічними працівниками й керівниками умов для цілеспрямованого формування і розвитку в майбутніх спеціалістів компетентності та здатності до професійної діяльності; з точки зору студентів це процес досягнення ними необхідного рівня підготовленості, який би забезпечив готовність до виконання дій за призначенням; як результат професійної підготовки – це готовність її суб'єктів до професійної діяльності.

Учені, розглядаючи професійну підготовку з точки зору її педагогічного забезпечення, перш за все, звертають свою увагу на її зміст. Зміст професійної освіти включає поглиблене ознайомлення з науковими основами й технологією обраного виду праці, прищеплення спеціальних практичних навичок і вмій; формування психологічних, моральних якостей особистості, важливих для роботи в певній сфері людської діяльності [6].

Важливо наголосити, що зміст професійної освіти обумовлений не тільки майбутнім видом діяльності, але й потребами універсального розвитку людської культури. Тому перед вищими навчальними закладами, що готують майбутніх учителів фізичної культури, постають завдання цілеспрямованого розвитку найважливіших властивостей педагога, залучення його до активних способів освоєння соціального, наукового і культурологічного досвіду з метою його подальшого використання у навчально-виховній діяльності з учнями.

Основна ідея проблеми професійного розвитку та саморозвитку майбутнього вчителя фізичної культури у світлі реформування вищої фізкультурної освіти – це ідея детермінації розвитку особистості; студент вивчається зі специфічних позицій відповідності професії та майбутньої професійної діяльності, а також успішності в ній.

Аналіз робіт, присвячених системі підготовки майбутніх фахівців фізичної культури у вишах показав, що важливе місце займає практична підготовка до професійної діяльності.

Дослідник підготовки педагогів О.О. Абдуліна пише: "головним недоліком підготовки нинішніх випускників є розрив між теоретичними знаннями і навичками їх практичного використання, звідси слабе володіння практичними вміннями і навичками" [1, с.75].

Є.П. Белозерцев також вважає, що "в професійній підготовці випускників

педагогічних навчальних закладів, є наступні недоліки: невміння застосовувати знання в конкретній педагогічній ситуації, відсутність навичок вивчення школярів і налагодження з ними контактів"[4, с.37]

О.О. Абдуліна і Н.Н. Загрязнина пишуть:" в ході педагогічної практики з'являється можливість виявити себе, чи правильно обрано життєвий шлях, чи відповідають особистісні якості вимогам педагогічної професії, з'ясувати, чи любиш ти дітей: починається процес професійного самовиховання"[2, с.23].

Н.Є. Шуркова вважає, що "практика дуже важлива ланка в професійному зростанні фахівця. Ця ланка передує не посередній практиці, будучи об'єднуючим елементом між теорією, що вивчається, і практичною діяльністю молодого фахівця"[8, с.3].

Є.П. Белозерцев, що досліджував підготовку учителя вважає, що "нині випускники педвузу не володіє повною мірою не однією з наступних найбільш узагальнених думок виявити ступінь сформованості особистості й колективу, ставить конкретні завдання подальшого розвитку особистості, відбирати необхідні засоби для вирішення поставленого завдання, оцінювати отриманий результат засвоєння знань, розвитку особистості" [4, с.92].

Корінної зміни потребує уся система семінарських, лабораторно-практичних занять і практикумів. Головним їх призначенням повинне стати застосування знань в практичній діяльності. Аналіз навчальних планів педагогічних вишів, показав, що динаміка бюджету часу ілюструє посилення теоретичної підготовки студентів проти практико-діяльній за останні більш ніж 20 років.

Відомо, що вирішальною фігурою перебудови усієї системи освіти є учитель, викладач, а тому питома вага його практичної підготовки, професійної підготовки до педагогічної діяльності, як невід'ємної частини оволодіння студентами ґрунтовними практичними вміннями і навичками має особливу значущість в перспективі їх майбутньої педагогічної праці. Для педагога найважливіша ланка його професійної діяльності полягає в практиці виховання, навчання і розвитку підростаючого покоління. Для майбутнього учителя елементи цієї діяльності повинні проявлятися в реальній практиці вже в стінах вишу, хоч би на елементарному рівні. І чим раніше майбутній фахівець почне застосовувати здобуті знання, тим більше у нього можливостей для вдосконалення, підвищення рівня своєї професійної готовності, кваліфікації, для оволодіння педагогічною майстерністю. Виховання і освіта людини невід'ємна від її практичної участі в творчій

праці на благо народу. Введення в навчально-виховний процес вишу системи практичних знань, завдань, ситуацій, проблем дозволяє формувати, відпрацьовувати у студентів практичні уміння і навички, необхідні їм в їх подальшій роботі, опанувати основні педагогічні функції. В зв'язку з цим в першочерговому завданні підйому якості підготовки педагогів предметом особливої турботи в навчально-виховному процесі вишу повинне стати застосування в роботі таких активних засобів, форм, методів, прийомів роботи з професійної підготовки студентів, як моделювання виробничих і практичних ситуацій, ділові ігри, і тому подібне, які відповідали б завданням ефективного формування професійно значущих умінь і навичок у майбутніх учителів. Тому, що кожна мить перебування студентів в стінах вишу має бути спрямована, націлена на здобуття майбутньої спеціальності, на перетворення у практичну діяльність здобутих у виші знань. Бо здібності особистості розкриваються, формуються, розвиваються, реалізуються лише у практичній діяльності, завдяки ній. Тільки у діяльності відбувається виявлення і розвиток здібностей людини як соціальної одиниці.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего образования : Для пед. спец. вузов / О. А. Абдуллина . – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1990 . – 141 с.
2. Абдуллина О.А. Педагогическая практика студентов : Учеб. пособие для студ. пед. ин-тов / О. А. Абдуллина, Н. Н. Загряжкина . – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1989. – 175 с.
3. Афонін В. Теорія і практика професійної підготовки студентів інститутів фізичної культури (ІФК) як педагогічна проблема / В. Афонін, А Сениця // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць у галузі фізичної культури і спорту. – Львів : НВФ «Українські технології», 2004. – Т. 4. – С. 7–10.
4. Белозерцев, Е.П. Подготовка учителя в условиях перестройки / Е.П. Белозерцев. – М., 1989. – 208 с
5. Гогунев Е.Н. Психология физического воспитания и спорта : учебное пособие / Е.Н. Гогунев, Б.И. Мартянов. – Москва : Академия, 2004. – 224 с.
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У Гончаренко . – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
7. Жабаков В. Е. Исследование представлений студентов педагогического вуза о профессиональной деятельности в сфере физической культуры / В. Е. Жабаков // Теория и методика физической культуры. – 2007. – № 10. – С. 23–25
8. Калинин М.И. О воспитании и обучении: Избранные статьи и речи / [Подгот. канд. пед. наук Н. И. Болдырев]/ М.И. Калинин. - М.: Учпедгиз, 1957. - 344 с
9. Крайник В.Л. Формирование учебной деятельности будущего учителя физической культуры [Текст] / В.Л. Крайник // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – М. – 2004. – № 3. – С. 17-20.
10. Кузнецова Е. Д. Формирование готовности будущего учителя физической культуры к инновационной деятельности в школе: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук. Спец.13.00.08-теория и методика проф. образования/ Кузнецова Елена Дмитриевна; Барнаул. гос. пед. ун-т. – Барнаул, 2002. –19 с.
11. Кузьмин А.М. Теоретические основы профессионального воспитания будущих специалистов физической культуры: автореф. дис. докт. пед. наук / А.М.Кузьмин. – Челябинск, 1999. – 37с.
12. Левченко В.Г. Медико-биологические основы дифференцированного подхода в физическом воспитании школьников: монография / В.Г. Левченко; М-во образования Рос. Федерации, Адыгейс. гос. ун-т. - Майкоп : АГУ, 2002. - 143 с.
13. Лубышева Л.И. Концепция модернизации процесса профессиональной подготовки специалистов по физической культуре и спорту (авторский проект) / Л.И. Лубышева, В.А. Магин // Теория и практика физической культуры : Ежемесячный научно-теоретический журнал. - 2003. - N12. - С. 13-16.
14. Наумчук В.І. Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / В. І. Наумчук. – Тернопіль, 2002. – С. 8.;
15. Педагогическая энциклопедия / И. А. Каиров, Ф. Н. Петров и др. – М., – Т. 3.:- Советская энциклопедия, 1966. – С. 549.
16. Петренко С. А. Підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку основних рухових умінь і навичок : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / С. А. Петренко. – К., 2007. – С. 8.
17. Собянин Ф.И. Профессиональная подготовка учителей физической культуры на основе культурологического подхода : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Собянин, Федор Иванович ; СПб ГАФК им. П. Ф. Лесгафта. – СПб., 2002. – 53 с
18. Тютюков В.Г. Дидактико-акмеологическое преобразование процесса освоения специального содержания высшего физкультурного образования : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / В.Г. Тютюков . – : Омск, 2004, 50 с.
19. Утишева Е.В. Физкультурное образование: социально-педагогические и социологические проблемы: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Утишева Е.В.; С.-Петербур. гос. акад. физ. культуры им. П.Ф. Лесгафта. – СПб., 1999. – 48 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Демченко Віталій Васильович – аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: проблема формування професійної позиції майбутніх педагогів з фізичної культури.